

Драшко Милетић

**МАТИЧНА
ЌЊИГА**

■ Laguna ■

Copyright © 2021, Драшко Милетић
Copyright © овог издања 2021, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Прошлим, садашњим и њојоњим

Садржај*

Реч аутора: Живот писца	9
Пролог	13
Радови.	17
Епилог.	213
Документи	215
Животопис.	239
Поговор.	241

* Роман је првобитно имао наслов *Нокай*, јер нокат се највише преображава: он расте и ломи се, на њега иду зуби и маказе, турпија и лак, а под њега чавли, земља и црно, он ураста у месо, догорева и гребе. Па ипак, треба имати поверења у нокат, макар колико њиме дубоко човек парао себе самог, породицу и претке, патрију или свет.

Реч аутора: Живот писца

Посебним поступком могуће је папир до те мере углачати да он у одређеном тренутку постане огледало, па сходно томе и свака се реч прометне у танани одраз самог писца, реч по реч – зеница, ето и длаци, прста, уха, ето и зглоба, костију, црева, стотину речи – метар коже, још стотину – ето и уста, отворених уста која мисле да нешто важно говоре, а заправо лапрдају, уста невичних свакој ћутњи, реч по реч, миц по миц, читавог писца лепо склопиш, какав год да јесте.

*

Руке писца морају бити слободне, длан његове деснице отворен, непомичан и забачен уназад, као у каквом дервишком плесу у ком је та рука дигнута пут свода да небеско прими, док она лева земљи тежи не би ли ту (важну) поруку тлу пренела, а тло с њом учинило оно што може и мора. Па ипак, разлози неба одувек су били изван обичног поимања света, тамо где се од људског ума вазда тражило највише и често добијало најмање.

*

Није непознато да писци имају громаду о врату, да са сваком новом књигом уистину журе у сопствену смрт, и да им спаса нема. Јер никада писање није било само порок, проклетство, одступање. Није оно ни таштина. Оно је бдење. Оно је, нужно, бол коју не треба лечити, већ јој се ваља препустити. Не може се писање преболети, ваљана реч спречити да нутрину не кида. Па то је јасно као дан. И још, писање је некаква голема сторука самоћа. Налик банатском мрклом мраку: километрима унаоколо никакве лучи. Нема је ни испред ни позади, ни лево ни десно, ни крај друма ни горе на небу.

*

Треба признати и то да стрпљиво и деликатно запоседање геометрије романа, подмирење свих његових глади умногоне сличи освајању света, јер нарав конкистадора одиста може бити равна нарави писца, мноштво је ту додирних тачака и паралела, мноштво истоветних, али и диспаратних одлука, мноштво освојених врхова и врелог пепела, мноштво ужитака и опорина, мноштво пораза и победа на обе стране.

*

Јамачно, речи допуштају писцу да себи изабере додатну судбину, ону с којом се може играти до миле воље, премештати је из руке у руку, претурати је по сопственом нахођењу, осећати њену хлапећу тежину, чинити с њом

што му се прохте, а да при томе никоме не положи рачун и никад не посумња да је заправо крадљивац и да ће као такав у гроб бити спуштен.

*

У сваком случају, ако си већ од тог соја, знај да се књижевно брашно мора добро просејати, да се на врлети речи без узмицања мораш пети и да се дреком и дукатом једнако мораш бавити. На крају, пером мораш гладовати и приповедне се оцедине мораш преждрати, већ како ваља.

*

Млечна светлост монитора, лупкање прстима по тастатури и обавезно шкргутање зубима у случајевима када се, ето, застане код одређене речи, застане јер се реч упорно и предано јогуни пред покушајима да се замени, да се нађе ваљанија, све то јесте онтологија писања.

*

Јесте, писање је, без даљег, и врста саможивости. Било да је предестинација за Пакао, антитеза индивидуалности или обезбеђење личности.

*

И још ово: нема писања без сланине и унутарње тишине. Већ је и зуј муве довољан да то поремети. А мува на сланину иде.

*

Но, узмемо ли тачном тврдњу да писци најчешће посежу за пером касно ноћу, морамо упозорити да је то доба када на човека навали сијасет поднебесних силница, невидљивих и нечујних, верује човек да им одолети може, а оне му се из прикрајка смешкају и смутњу неописиву чине, уживају у свему томе, изнова дођу не би ли лудњу завршиле, а кад се тако пипав посао оконча, е онда нам помоћи, богами, нема, њихов је човек заувек, беспоговорно и само њихов. Ето какве су те поднебесне силнице, а ти сад види хоћеш ли књигу писати; и смеш ли то чинити.

Пролог

Јесте, у Паризу је радња, чини ми се у VII арондисману, у сваком случају у близини Инвалида, радња чији се излог већ дванаест деценија није променио. Чак је и начин паковања истоветан оном из хиљаду осамсто деведесете: небојену дрвену кутију обавија широка љубичаста украсна врпца, замишљеним спретним покретом везана у машну.

За тренутак неко ће помислити да је у питању паковање чоколадних послastiца, тај осведочени прибор за уживање, међутим, испод поклопца је тврда и нимало јестива роба. Говорим вам о гвожђари у којој се може наћи сав оков за намештај: ручке, кваке и шарке, украсни ексери, шрафови и вијци.

Радња је, како таквој радњи и приличи, дубока и колико год да се човек трудио, њен крај, или још боље: јемство краја, вешто се отима сваком нашем погледу.

У предњем делу радње су узорци педантно сложени по столећима, све до последње деценије двадесетог века. Тих узорака има на левом зиду и по широким плитким фиокама.

На тај зид наслоњене су смеђе дрвене мердевине којима, на први поглед, ништа не фали.

И десни зид је накрцан робом, али ту преовлађују ручно ковани звекири и кључаонице. Једном речју: ту је све што је од метала икада стављено на француске комодe, кревете и ормаре, на серване, витрине и столове, на диване, софе и маркизе од шеснаестог столећа наовамо. Све оно што држи, што отвара и што укива, ту је.

У делу радње иза понуђене робе налазе се на десетине полуваљкастих и купастих турпија, одвијачи свих дужина, црвена метална пумпа с машинским уљем, пинцете и угломери, маказе, микрометар и нонијус, те неколико сивих и жутих мајсторских кофера, метални лавор и две прашњаве боце тамног вина.

Ту је и стаклена посуда са светлонанранцастим поклопцем из које је ту и тамо исцурела густа жута смеша. По свој прилици: столарски лепак. Поред посуде су шило, две металне четке и црни левак већих димензија. На оближњој конзерви јасно се види упутство исписано курзивним словима: *agiter avant emploi*.

Стега, сито, неколико разнобојних памучних крпа и ружичасте гумене рукавице окружују полуиспражњену пластичну боцу чији је садржај означен као отрован и као такав изискује посебну пажњу приликом руковања.

Картонске плаво-беле кутије обележене су бројевима, док су на десном делу њиховог поклопца видљива само последња три латинична слова: *est*.

На захтев главног мајстора, а изван свих очекивања, узорци из ранијих векова положени су у фиоке пресвучене јаркозеленим плишом, док они из каснијих епоха стоје окоито.

Понуђена роба равна је стародревним примерцима и од њих се не разликује чак ни начином израде. Муштерија пробере, мајстор у делатну књигу глатких тамноплавих корица упише име и адресу купца и закаже услуге тапетара. Уколико је потребно и присуство столара, и то се назначи у истој књизи.

Реч је о врхунским мајсторима, чије порекло сеже до дворских тапетара из осамнаестог века и њиховог умећа да избором боје, десена и каквоће мебл-штофа у потпуности удовоље нарави и хировитости дворјана, потреби једних за честим тапацаирањем, за јарким бојама, нападним мотивима и пунијим платном, и оних других – за пастелним тоновима, питомим шарама и свиленом тканином.

Приликом поправке намештај се не износи из стана или куће, нити се помера из просторије у којој је првобитно затечен и стога се свака непредвиђена околност решава на лицу места. То је тренутак, слутим, када мазни и паперјасти покрети тапетара постају тешки и тврди.

Каткад чак помислим да та цеваста радња и није ништа друго до отворени сусрет с нашим дотрајалостима и оштећењима. Никакав коначан увид. Зера.

Имам ту негде посетницу, али готово сам сигуран да је радња у близини Инвалида. Управо преко пута хотела чије собе су знатно мање од купатила а кревети од огледала.

Понављам, у VII арондисману.

То мерно место.

Радови

I

Рођен сам шестог фебруара, али даље од тога вам не смем говорити јер сећања на те околности немам.

Галаму и дреку сам дигао у трену када се беху поклопиле казаљке на очевом ручном сату и када се судар спољашњег леденог ваздуха и топле болничке собе, тај упечатљиви судар различитих температура, објавио у виду замагљеног прозорског стакла.

Била је рана ноћ и синоптику мог рођења одредила је залеђена которска рива. Усамљени и запањени пролазници туда су ходили клецавим и несигурним крѐтом. Пси и мачке, пацови и птице боље су се сналазили на клиском тлу. Када би на трен застали, људи би главу дигли пут неба и потом наставили удробљеним корацима ка которској цитадели.

За разлику од тог хода, мој долазак на свет бележио је журбу, па тај дан украден од пуних девет месеци, а зачетно вече је очев тридесети рођендан, и није био ништа друго до скок у егзистенцију. С годинама скок је постао чвориште мог треперавог и зловољног бића које је врло

брзо одустало од удисаја пуним плућима, од насмејаног и мирног ока, од срдачног лица.

Наравно, сваки покушај корекције тог неповратног намђорлука кончао је краткодахим и готово никакве хвале вредним помацима.

Но, да би ствари биле колико-толико јасније, требало би се без икаквог узмицања загледати у крупне тачке живота мог оца и моје мајке, њих неколико истерати на чистину, избацити их напоље, једном засвагда се срести с тим низом испада и ваљаности.

Низ, почетак: лето је хиљаду деветсто четрдесет прве, мој отац има девет година и његов поглед се, као и толико пута раније, разлива по сремској равници. Мајка га исушеним гласом зове у кућу, раскопчава му кошуљу и с трпезаријског стола узима управо иштрикани бели појас с три џепа: један на средини и по један са сваке стране. Потом му око паса везује појас, пуни га новцем, накитом и златницима и вештим покретом џепове зашива.

Млађи брат стоји некако са стране, наслоњен на креденац, и чачка нос. Његова глава је благо погнута и дете све то посматра испод ока. Мајка чврсто хвата старијег сина за рамена, говори му да сâм закопча кошуљу и упозорава га да се обавезно клони војника у црним униформама, да, уколико му то околности буду дозвољавале, одмах шмугне иза прве капије чим их на улици угледа.

И тако цео боговетни рат, пуне четири године, од пролећа до пролећа, из дана у дан, од јутра до мрака, читаво боговетно детињство у опрезу и страху. Ревност с којом је мој отац као дете чувао поверене му породичне драгоцености била је сваке хвале вредна.

Разуме се, и цена те обавезе била је изузетно висока: мој отац је године детињства морао да прескочи.

Фудбалску лопту четири године није шутнуо, исто толико није сремским шором ни потрчао, по дрвећу се није верао, његов ход био је укочен, његов поглед унезверен, његово тело вазда спремно да иза какве капије кришом утекне. Само једно је било важно: појас није смео да склизне с тела.

Међутим, по завршетку Другог светског рата обележени део тела није нестао из живота мог оца, како би се могло очекивати, већ је у незнатно измењеном облику постао једина очева судбина. Наиме, коју годину касније мој отац је отишао на студије медицине и као лекар се зауставио баш на трбушном делу. С трбухом је постао врло присан, у њега је улазио сваког дана и по њему ловио опасне израстине. Другим речима: оно што је у детињству било споља, након студија се наставило изнутра. Чак се и на очев карактер пренело: био је жучан човек.

Низ, наставак: четврти је дан септембра хиљаду деветсто четрдесет друге, мој отац има пуних десет година и са својим оцем, лекаром, журним корацима одлази до масовне гробнице у близини митровачког православног гробља. Као једини лекар у месту, мој деда је добио одобрење окупационих власти да обиђе стратиште.

Тамо њих двојица претурају по лешевима не би ли препознали пет дана раније стрељаног Саву Шумановића, издвојили га из гомиле и предали посивелој родбини. Посао им, сасвим разумљиво, никако не иде од руке јер се тренутна врелина ваздуха увелико умешала у трагове првог труљења. Тај приказ огрејане прашњаве крви заувек ће остати у сећању мог оца, макар колико он у младости желео да га се отараси. Па ипак, то сурово искуство из детињства добиће сасвим друго сазвучје у очевим каснијим годинама. Тачније речено, тај први

сусрет са смрћу гониће мог оца да се с њом на све начине деценијама прегана, па чак и да јој као лекар крајње отворено пркоси.

Дабоме, резултат свих тих киселих сусрета са смрћу биће видљив у превременој и потпуној оседлости очевог срца и његове главе. И још ово: мој отац је знање скупљао по целом свету*, био је позиван у операционе сале Париза и Лондона и своје конгресне реферате спремао је до касно у ноћ. Сећам се да је моја загладаност у конгресне цртеже и фотографије у мени изазвала благо чуђење. Сматрао сам претераним толику метражу људских црева, а очево бежање од куће на разне стране света сувише учесталим. Једном речју: медицински исихазам мог је оца учинио трбушним монахом.

Исто је и са филозофијом скалпела. Кажу да она не постоји. Скалпел је бруталан. Он је одлука. Њиме се одсече и одсечено се баци. Он уклања труло. Уклања демоне. Он је мисао. Понашање. Међутим, уколико се рука која се скалпела машила претходно машила шарене свилене мараме, префињеност свиле остаје међ прстима чак и кад се њима узима скалпел. Тиме почиње алхемија. Тиме се сечиво скалпела умирује, скоро да му се мења ћуд. И тако четрдесет година.

Иначе, очеви преци по матери, његов деда Константин Ђорђевић, Цинцар из Лугоша, и прадеда Младен Стојковић на старим породичним фотографијама из хиљаду осамсто осамдесете срдачног су лица, готово осмехнути. Таква је и очева бака Катица. Ни деца се не разликују; Олга, Мара и Десанка седе са опуштеним рукама у крилу и не трепћу.

* Видети у Документима, стране 216–223.